

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Andra Kammaren. N:o 45.

Lördagen den 27 April 1878.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes föredragningen af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 9, angående stämpelpappersafgiften; hvarvid i ordningen förekom:

Punkten 6.

Som bifölls.

Punkten 7.

Blef jemväl bifallen.

§ 2.

Föredrogs och bifölls Banko-Utskottets memorial N:o 13, i fråga om understöd vid afskeds meddelande åt Pappersmästaren vid Riksbankens pappersbruk J. R. Ulander.

§ 3.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående upphäfvande af Ridderskapet och Adelsns rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.

Berörda förordningsförslag, hvartill Kongl. Maj:t genom framställning till innevarande års Adelsmöte inhemtat Ridderskapet och Adelsns bifall, var af följande lydelse:

»Med upphäfvande af sista momentet i 13 § af förordningen om nya utsökningslagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 10 Augusti 1877 förordnas, att hvad i 18 punkten i Ridderskapet och Adelsns privilegier den 16 Oktober 1723 samt i Kongl.

Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 45.

1

Om upphäfvande af Ridderskapet och Adelsns rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.

Om upphäfvande af Ridderskapet och Adels rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.
(Forts.)

kungörelsen den 6 April 1810 finnes stadgadt, angående Ridderskapet och Adels rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder, upphört att gälla.

Denna förordning träder i kraft den 1 Januari 1879».

Utskottet, som icke funnit något att anmärka vid förslaget, hade hemställt:

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsning af denna hemställan, lemnades ordet, på begäran, till

Herr Hedin, som yttrade: Herr Talman! Mot realiteten af den Kongl. proposition, som i föreliggande utlåtande från Lag-Utskottet blifvit tillstyrkt, är intet att invända, då den ju vill ominstegöra en kvarleva af en olämplig lagstiftning, som, enligt hvad jag af trovärdiga personer hört, ännu inom mannaminne ansetts legitimera svåra missbruk. Men så mycket mera mot ärendets behandling, innan det kom inför Riksdagen. Kongl. Maj:t har nemligen begärt adelsmötets samtycke till den föreslagna förändringen. Här skulle således vara fråga om ett adligt privilegium. Förhåller det sig verkligen så?

Hvar och en vet, att genom de å 1809—1810 års riksdag af samtliga fyra stånden beslutade, af Kongl. Maj:t stadfästa och genom kungörelsen af den 6 April 1810 utfärdade — såsom det i kungörelsens titel heter — »förändringar och jemnkningar uti riksståndens innehafvande och stadfästade privilegier, förmaner, rättigheter och friheter» — till hvilka förändringar bland annat hörde, att ridderskapet och adeln afsade sig rätten att med andras uteslutande besitta säterier — hvarje svensk man, till hvad klass han räknas må, blef berättigad att förvärfva och besitta fast egendom af hvad natur som helst och, som det heter i kungörelsen, »åtnjuta densamma tillhörande förmaner». Med andra ord, härmed upphörde rättigheten att besitta frälsejord fullständigt att vara ett adligt privilegium.

Med det forna privilegiet hade följt den rätt, som det nu är fråga om att upphäfva, rätten att göra utpantning hos frälsebönderna för räntor och utskylder. Till det förra, till sjelfva det egentliga privilegiet, var den senare rättigheten ett bihang, ett accessorium, som ju ej kan tänkas såsom ett för sig bestående privilegium — ty uppenbarligen har utpantningsrätten ingen tänkbar betydelse för någon annan, än den som eger frälsejord, som har frälsebönder att göra utpantning hos. När nu det principala, eller rätten att besitta ypperligt frälse, 1810 upphörde att vara ett ståndsprivilegium och tillföll hvarje svensk man, som kan förvärfva sig sådan jord, måste väl bihanget, utpantningsrätten, gå samma väg, derest man ej antingen alldeles upphäfde denna rätt eller ock uttryckligen förklarade, att den blott skulle tillhöra adlige frälsejordsegare — men ingendera delen gjorde man 1809.

Det är skada, att tvenne Kongl. Maj:ts propositioner, den nu förevarande och den till 1877 års Riksdag aflåtna proposition N:r 2

— den senare i förslaget till förordning om nya utsokningslagens införande — citerat kungörelsen af 6 April 1810 på ett mot dess ordalydelse stridande sätt. I denna kungörelse stadgas nemligen icke, på sätt de Kongl. propositionerna angifva, om »ridderskapets och adelns» utpantningsrätt: derom säger kungörelsen icke ett ord. Tvärtom heter det uttryckligen att, »då frälse-jordegare nödgas underhållandes egendom med seqvester belägga, panten ej mer må kunna försäljas annorlunda, än efter gäldenärens hörande genom åtgärd af vederbörande exekutorer» o. s. v. Det med sakens natur öfverensstämmande förhållandet är således aldeles riktigt uttryckt i kungörelsen af 1810, medan de Kongl. propositionerna i år och i fjor på ett oriktigt citat byggt den mot sakens natur stridande uppfattningen af frälsejordegarnes utpantningsrätt såsom ett adligt privilegium, underkastadt adelsmötets beslutande rätt.

Om upphäfvande af Ridderskapet och Adelsns rätt att göra utpantning hos sina frälse bönder.

(Forts.)

Derest ej detta försök till en direkt bevisföring skulle vara tillräckligt klart, torde saken ställa sig enklare, om man tager i betraktande, till hvilka konsekvenser den motsatta uppfattningen leder. Om adelsmötets bifall fördras, hur vidsträckt skall då dess beslutanderätt fattas? Två hypoteser äro möjliga.

Antingen betyder den, att adelsmötet för adelns del, det vill säga med afseende å den frälsejord som är i adelsmans händer, eger besluta om utpantningsrätten, men ej om den frälsejord, som är i ofrälse händer. Om då adelsmötet afslår förändringen, men den af Riksdagen och Kongl. Maj:t beslutes för frälsejord i ofrälse hand, då uppstår en ny, för närvarande okänd art af frälsejordsnatur, beroende af egarens börd. Behöfves något mera sägas om denna hypotes?

Eller också betyder adelsmötets beslutanderätt, att adelsmötet eger att besluta om utpantningsrätten såsom varande en frälsejordsförmån, ehuru rättigheten att besitta frälse ej längre är ett adligt privilegium; den skulle då ej ens delvis, för den jord som är i ofrälse hand, kunna upphävas utan adelsmötets bifall. Men förhåller det sig så med denna frälsejordsförmån, så är förhållandet naturligtvis enahanda med de andra frälsejordsförmånerna, det vill säga dessa i allmänhet och såsom sådana äro ännu i dag ett adelsprivilegium, ehuru rätten att besitta frälsejord ej är det. Då frågas blott: hvarför begäres ej adelsmötets bifall, när man vill frantaga frälsejorden någon annan förmån, till exempel säterierna deras frihet från delaktighet i skjutsningsbesväret, hvarför ifrågasättes ej adelsmötets bifall, när man vill till sistnämnda frälsejord utsträcka tingshusbyggnadsskyldigheten?

Så vidt jag ser, leder hvarterdera förklaringsättet till orimliga konsekvenser, och från sådana sluter man ju till principens orimlighet. Men ettdera förklaringsättet — ett tredje gifves ej — måste den acceptera, som vill försvara giltigheten af Kongl. Maj:ts åtgärd att begära adelsmötets bifall till nu ifrågavarande lagförändring.

En påminnelse återstår. Kongl. Maj:t har funnit för godt att på egen hand afgöra, att en frälsejordsförmån skall såsom adligt privilegium anses, att något som i förra tider var ännu är ett ståndsprivilegium. Säge man ej, att skadan är ingen, eftersom ju adels-

Om upphäfvande af Ridderskapet och Adelsns rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.
(Forts.)

mötet bifallit. Ty hade det rätt att säga ja, så kunde det ock säga nej; under sistnämnda förutsättning hade den nuvarande regeringen varit bunden, på samma gång hon bundit landet vid ett af henne åtminstone indirekt skapat privilegium. Har Kongl. Maj:t i detta fall kunnat, genom att vända sig till adelsmötet, statuera ett privilegium, då kan äfven i andra fall en privilegii-välnad träda fram ur mörkret, och då kunna nödiga reformer hindras genom ett förfarande, som enligt min åsigt står i strid med Riksdagens rättigheter och Regeringsformens 114 §.

Det rigtiga svaret å den föreliggande propositionen vore, i min tanke, afslag, för att bereda Kongl. Maj:t tillfälle att ofördröjligen förnya den utan någon hänvisning till adelsmötets bifall, hvilket blefve att betrakta som *nil et non avenu*. Men då jag antager, att Kammaren fäster allt för stort afseende vid sak-frågan, för att lyssna till ett sådant yrkande, skall jag taga mig friheten att hemställa, att Kammaren, under förklarande, att upphäfvandet af frälsejordegares i kungörelsen den 6 April 1810 stadgade rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder ej rubbar något ridderskapet och adelsns privilegium och följaktligen icke förutsätter adelsmötets bifall, godkänner Kongl. Maj:ts af Lag-Utskottet tillstyrkta proposition i ämnet.

Herr Thomasson: Jag skall till en början ärligt erkänna, att Lag-Utskottet icke förehaft till diskussion den fråga, som Herr Hedin nu uppkastat. Detta må dock vara från Lag-Utskottets sida temligen ursäktligt, då både Kongl. Maj:t och Nya Lagberedningen såsom afgjordt antagit att den rättighet, hvarom här är fråga, är ett adligt privilegium. Och äfven om Lag-Utskottet och Regeringen tagit miste härutinnan, så lär detta dock icke hafva utgjort något hinder för Lag-Utskottet att tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, då Kongl. Maj:t utan tvifvel haft rätt, äfven om det icke varit af grundlagen föreskrifvet, att öfver förslaget höra adelsmötet. Kongl. Maj:t har nemligen rätt att höra hvem som helst öfver hvad som helst. Lika litet som detta kan betraktas såsom något fel i den Kongl. propositionen, lika litet kan det anses hafva varit något skäl för Lag-Utskottet att afstyrka bifall till densamma eller blifva något hinder för Riksdagen att antaga den.

Jag skall dock medgifva att representanten på stockholmsbänken har rätt deruti, att den ifrågavarande rättigheten är ett realprivilegium, så till vida som den gäller allenast frälsejord, men jag vågar äfven påstå att den å andra sidan är ett ståndsprivilegium, så till vida som den endast kan utöfvas af ridderskapet och adeln. 18 § i adeliga privilegierna af den 16 Oktober 1723 stadgar, att frälseman har rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder, utan att behöfva anlita exekutors biträde. Kongl. kungörelsen den 6 April 1810, angående förändringar och jemkningar i riksståndens privilegier, gör i denna § ingen annan ändring än den, att rättigheten att ega frälsejord utsträcker till andra än blott medlemmar af ridderskapet och adeln. Men jag trotsar Herr Hedin eller någon annan af denna Kammares ledamöter att kunna styrka, att med den utsträcktä rättigheten att ega frälsejord jemväl följde rättigheten att

göra utpantning. Denna rättighet är fortfarande allenast ridderskapet och adeln förbehållen.

Om så är, så är frågan utan tvifvel en privilegiifråga, och vid sådant förhållande anser jag mig hafva fullt skäl att bestrida det af Herr Hedin framlagda förslaget, men deremot yrka bifall till Utskottets utlåtande.

Om upphäfvande af Ridderskapet och Adelns rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.

(Forts.)

Herr Lyttkens: Adeln hade enligt sina privilegier ovilkorlig rätt att på sina säterier göra utpantning hos sina underhafvande, men lagen förbjöd dem uttryckligen att på andra egendomar, som de kunde ega eller innehafva, utöfva en sådan rättighet. Ifrågavarande rättighet var således redan före 1810 ett realprivilegium, som följde med viss jord, hvilken adeln på denna tid ensam egde rätt att innehafva, och icke en rättighet, som åtföljde egarens stånd och kunde tillämpas vid alla egendomar. När nu denna adelns rätt att ensam besitta säterier förvandlades till en rättighet för hvarje svensk man, så undantogs derifrån icke något jorden åtföljande privilegium, utan alla de rättigheter, som medföljde egandet af säterier, och således äfven den nu ifrågavarande, öfvergingo till den nye egaren, oberoende deraf om han var adelsman eller ofrälse. Rättigheten var således ett realonus. Då adeln afstod från sin rätt att utesluta ega säterier och då sådan jord fick egas af hvilken svensk man som helst, följde också alla säteriernas rättigheter med till den nye egaren. Jag kan derföre icke instämma i den åsigt, som uttalats af Herr Thomasson, utan får förena mig med Herr Hedin. Jag anser nemligen att de privilegier, som tillhöra säterierna, följa med desammas egande och sålunda öfvergå till deras egare. Jag ber alltså att få förena mig i Herr Hedins yrkande.

Herr Rydin: Jag instämmer i allo med den förste ärade talarren och med Herr Lyttkens i hvad de yttrat i denna fråga. Jag har redan vid ett föregående tillfälle i skrift afhandlat samma fråga och kommit till alldeles samma resultat, som dessa båda Herrar nu gjort.

Med anledning af Herr Thomassons anmärkning, att det står i 18 § i de för ridderskapet och adeln år 1723 utfärdade privilegierna: »att ridderskapet och adeln måge sjelfve få utpanta räntor och utskylder, som hos deras frälsebönder kunna innestå», ber jag att få fästa den värde talarens uppmärksamhet på, att det äfvenså står i 9 § af samma privilegier: »så skola och adelns landtbönder och utsockne frälshemman fria vara för alla kronodagsverken, körslor, skiuts, resor och gästning som de för varit betungade med». Här af följer att, om man på ena stället skall tolka dessa privilegier så att de skola anses såsom en personrättighet, bör man äfven göra det på andra ställen. Alla de bestämmelser, som röra frälshemman, böra då också anses såsom adelns personliga privilegier, och i så fall erfordras också ridderskapet och adelns bifall i alla de fall, då det kan blifva fråga om vidtagande af någon ändring i dessa resor, skjutser och gästningar, hvarifrån adelns landtbönder och utsockne frälshemman enligt nyss åberopade 9 § äro fria.

*Om upphäfvande af
Ridderska-
pet och
Adelns rätt
att göra ut-
pantning hos
sina frälse-
bönder.
(Forts.)*

Dessutom är äfven i privilegierna stadgad i afseende å säteri-egarnes rättighet att göra utpantning hos sina frälsebönder, att denna rättighet icke kunde utöfvas i annat fall, än då han är egare af frälsejord och emot den som denna hans jord innehar. Detta var naturligtvis ett privilegium för ridderskapet och adeln, men då nu ridderskapet och adeln genom Kongl. förordningen den 6 April 1810 medgaf att denna frälsejord skulle kunna få komma i hvarje svensk mans besittning, som ville förvärfa densamma med alla dermed förenade realrättigheter, så och då denna utpantningsrätt är en realrättighet, lärer väl icke kunna disputeras att densamma skulle följa med jord-eganderätten.

Till följd häraf anser jag, på det att icke några svårigheter måtte ställas för kommande reformer, att Kammarén måtte fatta beslut i den rigtning Herr Hedin föreslagit, med hvilken jag till alla delar förenar mig.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag får bekänna att jag icke är litet förundrad öfver att den ärade ledamot af Lag-Utskottet, som nyss hade ordet, trodde sig kunna försvara Utskottets åtgörande i denna sak med en ordlek i stället för att framdraga några verkliga argument. Han yttrade nemligen, att Kongl. Maj:t har rätt att »höra» adelsmötet i denna fråga lika så väl som Kongl. Maj:t har rätt att »höra» hvilken annan som helst. -- Jag ber häremot få erinra den ärade talaren derom, att Kongl. Maj:t har icke i denna sak »hört» adelsmötet i den mening, att han ville inhemta dess råd och tillstyrkan, utan i afsigt att erhålla ridderskapet och adelns bifall till något som efter Kongl. Maj:ts uppfattning var en privilegiiifråga, som icke utan ridderskapet och adelns bifall kunde afgöras.

Dessutom får jag säga att jag högeligen betvivlar rigtigheten af talarens äsigt, att Kongl. Maj:t skulle kunna låta höra adelsmötet, i detsamma ej vidkommande frågor, höra det i den mening hvori talaren tog ordet *höra*. Det skulle väl åtminstone icke anses konstitutionellt handadt af Kongl. Maj:t, om han till exempel remitterade till adelsmötet, på samma sätt som han nu inforrdar konsistoriernas yttranden derom, frågor som stå i samband med religionen eller frågor som angå slöjdundervisningen och så vidare, i hvilka andra sakkunniga myndigheter pläga höras etc. För min del åtminstone är det omöjligt att sentera en sådan tankegång.

Vidare förklarade samme ärade utskottsledamot, att han trotsade så väl mig som hvilken annan ledamot af Kammarén som helst att kunna adagalägga att 1810 års Kongl. förordning innehölle något annat än 1723 års adliga privilegier i denna del och att ridderskapet och adeln således fortfarande skulle ega utpantningsrätt hos sina frälsebönder. I det hänseendet ber jag endast få hänvisa honom till att sjelf läsa 1810 års förordning, hvilken jag nyss citerade och af hvilken framgår, att liksom hvarje svensk man eger rätt att besitta jord af hvad natur det än vara må, dermed också följer rättigheten att »åtnjuta densamma tillhörande förmåner» således äfven den nu ifrågavarande.

Herr Berg: Den fråga som nu blifvit bragt å bane är icke ny; den har länge utgjort föremål för tvist emellan våra rättslärdé, och en icke obetydlig litteratur finnes derom.

Om Riksdagen skulle ansett lämpligt att lösa denna tvist genom något sitt beslut, tror jag rätta tillfället härtill hade varit, då den nya utsökningslagen vid förra riksdagen förevar till pröfning. I det då förelagda förslaget till förordning om nya utsökningslagens införande var nemligen ibland de utsökningsväsendet rörande äldre stadganden, hvilka ej anses upphäfdá genom den nya lagen, uttryckligen upptaget »hvad i 18:de punkten af Ridderskapet och Adelns privilegier den 16 Oktober 1723 samt i Kongl. kungörelsen angående förändringar och jemkningar i Riksständens privilegier den 6 April 1810 finnes stadgad angående *Ridderskapet och Adeln*s rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder», men sedan nyssnämnda förordning blifvit af Konung och Riksdag antagen och utpantningsrätten derigenom förklarats vara en ridderskapet och adeln på grund af dess privilegier tillkommande förmån, lærer väl deraf vara en naturlig följd, att upphäfvandet af denna rätt icke af Kongl. Maj:t kunnat ifrågasättas i annan ordning än som, för ändring i de adliga privilegierna finnes stadgad. För min del vill jag lemna derhän, huruvida icke Kongl. Maj:t redan vid förra riksdagen kunnat utan adelsmötets hörande föreslå upphäfvande af ifrågavarande utpantningsrätt; men då så icke skedde, och då Riksdagen godkände Kongl. Maj:ts förslag om denna rätts bibehållande såsom ett adligt privilegium, kan jag icke finna annat än att Kongl. Maj:ts nu hos Riksdagen gjorda framställning om upphäfvande af nämnda stadgande skett i vederbörlig ordning, hvarföre jag för min del anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Om upphäfvande af Ridderskapet och Adeln's rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.

(Forts.)

Herr Thomasson: Jag vet redan förut, att Herr Hedin stöder sin åsigt derpå att i 1810 års kungörelse det skall heta »då frälsejordsegare» etc. Men jag ber att få fästa Herr Hedins uppmärksamhet på, att i tre olika lagcodices, som jag haft tillfälle taga kännedom om, heter det icke frälsejordsegare utan frälsejordegare, det vill säga adlige jordegare, och dermed torde äfven detta hans argument få anses hafva förfallit.

Herr Hedin: Nej, argumentet har icke förfallit! Jag får tillstå, att det var mig ganska oväntadt och — jag vågar tilläga oförtjent — att den ärade ledamoten af Lag-Utskottet kan anse sig hafva under de år, vi båda haft äran deltaga i Andra Kammarens förhandlingar, gjort en sådan erfarenhet om mig, att den skulle berättiga honom till det antagande, att jag på en värdslös innanläsning af ett tryckt dokument grundat en anmärkning om icke grundlagsenlig behandling mot en Kongl. proposition. Jag känner icke alla de så kallade lagcodices, den lagkunnige ledamoten af Lag-Utskottet läst, men jag ber att få underrätta honom och Kammarens öfriga ledamöter om, att, i fall han täcktes taga kännedom om den Riksdagens skrifvelse angående ändring och jemkning i ständsprivilegierna, som sedermera ledde till utfärdande af kungörelsen den 6 April 1810, han

Om upphäfvande af Ridderskapet och Adelsn rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.
(Forts.)

deraf skall finna, att der står »frälse-jordegare» men icke »frälse jordegare». Skrifvelsen återfinnes i ridderskapet och adelns protokoll för den 29 Mars 1810. Jag har jemfört 3 exemplar af årstrycket 1810, som alla varit härutinnan öfverensstämmande, hvilket torde betyda något mera än den ärade lagutskottsledamotens lagcodices.

Talaren näst före honom yttrade, att Riksdagen i fjor genom antagande af den nya utsökningslagen bundit sig vid den åsigt, som legat till grund för Kongl. Maj:ts proposition till adelsmötet. Jag kan för min del icke finna, att Riksdagen då gjort annat än undanskjutit denna del af frågan. Talaren yttrade vidare, att han ansåg det icke lämpligt, att Riksdagen nu löste denna tvistefråga. Jag anser frågan, ty värr, icke vara löst derigenom, att Andra Kammaren nu derom uttalar sin mening; men då Kongl. Maj:t på egen band ansett sig kunna med bindande kraft statuera ett adligt privilegium, är det min och, som jag hoppas, äfven majoritetens inom denna Kammare åsigt, att detta icke är riktigt; och det är endast denna åsigt jag anser önskligt att Kammaren ville uttala.

Herr Rydin: Till en början ber jag att få upplysa, att i 1810 års kungörelse det verkligen står »frälsejordegare och icke frälse jordegare. Föröfrigt tillåter jag mig med anledning af hvad som yttrats af Herr Berg erinra, att *en* sak är att bifalla ett förslag, men en annan sak är att bifalla det just i den form, hvori det vid ett särskildt tillfälle föreligger. Som jag redan förut sagt, förenar jag mig med Herr Hedin i det af honom framställda yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som under densamma blifvit framställda, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på antagande af det förslag, Herr Hedin framställt; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 32,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren — under förklarande, att upphäfvandet af frälsejordegares i kungörelsen den 6 April 1810 stadgade rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder ej rubbar något ridderskapet och adelns privilegium och följaktligen icke förutsätter adelsmötets bifall — godkänt Kongl. Maj:ts af Lag-Utskottet tillstyrkta proposition i ämnet.

Omröstningen företogs; och befans vid röstsedlarnes sammanräkning, att 118 ledamöter röstat ja mot 39, som röstat nej; hvadan Kammarerna bifallit Utskottets hemställan oförändrad.

Efter det resultatet af omröstningen blifvit för Kammarerna tillkännagifvet, yttrade

Herr Abr. Rundbäck: Då jag icke deltagit i diskussionen af denna fråga, vill jag genom en reservation tillkännagifva, att jag röstat med minoriteten.

Om upphäfvande af Ridderskapet och Adels rätt att göra utpantning hos sina frälsebönder.
(Forts.)

§ 4.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarerna Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 27), efter förnyad behandling af väckt förslag om ändringar i gällande författningar rörande sättet för markegångsprisens sättande och deras öfverklagande.

§ 5.

Företogs till afgörande Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 10, i anledning af väckt motion om ändring i § 87 Regeringsformen och § 42 Riksdagsordningen.

Berörda motion, afgifven inom Andra Kammarerna af Herr Carl Jfvarsson (motionen N:o 153), afsåg att gifva Riksdagen makt att gemensamt med Konungen stifta krigslag; och hade Utskottet, som i hufvudsak gillat motionen, i anledning af densamma hemställt, att Riksdagen måtte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling af Utskottet framlagda förslag till ändring af §§ 53, 87 och 88 Regeringsformen samt § 42 Riksdagsordningen.

Utskottets förslag till förändrad lydelse af § 53 Regeringsformen, blef af Kammarerna antaget att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 87 Regeringsformen skulle, enligt Utskottets förslag, komma att lyda sålunda:

»1:o. Riksdagen eger gemensamt med Konungen makt att stifta allmän civil- och kriminallag samt krigslag och att sådan förut stiftad lag förändra och upphäfva. Ej må Konungen utan Riksdagens samtycke, och icke Riksdagen utan Konungens, någon ny lag göra eller gammal afskaffa. Frågor härom må i Riksdagens Kamrar kunna väckas och skola, sedan Lag-Utskottet deröfver blifvit hört, af Riksdagen afgöras. Beslutar Riksdagen för sin del någon ny lag eller gammal lags upphäfvande eller förändring, aflämnas förslag derom till Konungen, som inhemte Statsrådets och Högsta Domstolens tankar deröfver, och, sedan Han Sitt beslut fattat, meddele Riksdagen antingen Sitt samtycke till dess åstundan eller Sina skäl att det vägra. Kan Konungen icke förr, än Riksdagen åtskiljes, fatta och meddele Sitt beslut, vare han oförhindrad att före nästföljande Riksdags öppnande förslaget ordagrant bifalla och allmän kungörelse derom utfärda. Sker det ej, anses förslaget hafva förfallit, och Konungen

Om ändring i §§ 53, 87 och 88 Regeringsformen samt § 42 Riksdagsordningen.

Om ändring i §§ 53, 87 och 83 Regeringsformen samt § 42 Riksdagsordningen. underrätte då Riksdagen vid dess nästa sammankomst om de skäl, som hindrat förslaget antagande. Finner Konungen godt någon lagfråga för Riksdagen framställa, äske Han Statsrådets och Högsta Domstolens yttrande deröfver, samt meddele Sin proposition tillika med berörda yttranden åt Riksdagen, som med frågan vidare förfar, såsom i Riksdagsordningen sägs.

(Forts.)

2:o. Riksdagen ege ock gemensamt etc.

Sedan uppläsning skett af detta förslag, anförde

Herr Rydin: Som vi veta, har denna fråga till följd af Första Kammarens beslut för denna riksdag förfallit. Jag vill emellertid för min del förklara, att jag står på samma ståndpunkt i frågan som en reservant, Herr Bergius, intagit. Jag skulle icke hafva något emot att vidtaga en grundlagsändring uti ifrågavarande hänseende, ty jag anser ganska berättigade deras anspråk, som vilja genomdrifva att strafflagen och rättegångsordningen för krigsmakten i deras viktigaste delar stiftas af Konung och Riksdag gemensamt; men jag vill tillika fästa deras uppmärksamhet, som möjligen anse att genom detta afslag någon slags brèche blifvit skjuten i försvarsfrågan, derpå att någon grundlagsändring efter mitt förmenande icke är behöflig för att ernå det resultat som motionärerne önska. Det står nemligen i grundlagen icke ett ord om att krigslag skall stiftas af konungen ensam, utan det heter i 42 § Riksdagsordningen, endast att krigslag som rör medborgare utom armén skall behandlas af Lag-Utskottet. Den krigslag, som der omtalas, har sannolikt afseende på 80 § Regeringsformen, angående roteringsväsendet och krigsmaktens organisation. Betraktar man ordet »krigslags» betydelse, så kan denna vara olika; hvad som är säkert är, att strafflagen och rättegångsordningen för krigsmakten kallats för krigsartiklar och icke för krigslag. Anledningen till vår föreställning derom att krigslag skall stiftas af Konungen ensam ligger deruti, att den har sitt ursprung i de gamla gårdsrätterna och hofartiklarne, enligt hvilka Konungen i egenskap af högste befälhafvare öfver armén egde vidtaga alla åtgärder och utfärda alla förordningar, som angingo krigstukten. Skulle emellertid konungen i egenskap af befälhafvare öfver armén ega att ensam stifta krigslag, så har denna form åtminstone icke vid stiftandet af våra nu gällande krigslagar blifvit iakttagen, ty då skulle de vara stiftade i kommandoväg, emedan Konungen i kommandoväg uppträder såsom högste befälhafvare öfver armén och krigstuktens upprätthållare. Men han har icke i egenskap af befälhafvare öfver armén ansetts behöfva stifta dessa bestämmelser, utan det är såsom Konung i Statsrådet som han infört dessa lagar. En annan sak är att praxis varit, att han dertill icke begärt Riksdagens samtycke. Hvilka äro då de lagar, som Konungen eger att ensam stifta? Jo, endast sådana som röra allmänna hushållningen och allmänna inrättningar. Man kan aldrig tolka dessa ord så vidsträckt, att derunder skulle kunna nödvändigtvis inbegripas något sådant som krigslagarne. Man kan visserligen säga, att armén är en allmän inrättning; men dessa krigslagar hafva den betydelse, att de icke allenast afse arméns organisation, utan äfven bestämma hvar och en medborgares rättig-

heter och skyldigheter inom armén. Till följd deraf finnes icke något som hindrar, att Riksdagen i samband med en ny värnpliktslag och en ny arméorganisation, då fråga är om att utsträcka dessa lagar till alla medborgare för fullgörandet af en viss medborgerlig pligt, förklarar att den anser af största vikt och äfven kan göra såsom vilkor, att krigslagar stiftas af Konung och Riksdag gemensamt.

Det finnes ingenting, som hindrar vare sig Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla det dessa lagar må stiftas af Konung och Riksdag gemensamt, eller Kongl. Maj:t att till Riksdagens pröfning och antagande framlägga förslag, hvarigenom bestämmelser rörande medborgerliga rättigheter och skyldigheter inom armén blifva af natur att tillhöra de båda statsmakternas gemensamma lagstiftningsrätt. Man kan sålunda vara temligen indifferent i afseende på det sätt kvarpå den föreliggande grundlagsfrågan blifvit afgjord, sjeliva saken han ändå ganska väl genomföras.

Herr Sjöberg: Den kommentar, som af den ärade representanten för Upsala nu meddelats Kammaren i fråga om krigslagarnes natur, finner jag, så vidt jag förmådde uppfatta den, temligen oväntad, jag vågar säga, till och med föga grundlagsenlig. Det lärer väl nemligen vara alldeles otvifvelaktigt, att dessa lagar alltid ansetts ligga inom det lagstiftningsområde, som närmare angifves i § 89 af Regeringsformen. Skulle nu ett motsatt förhållande ega rum, så är det oförklarligt, att under hela den långa tid, som förflutit efter införandet af 1809 års statskick, icke funnits någon annan kommentator, som kommit till samma åsigt, som Herr Rydin. Det är visserligen sant, att grundlagen icke innehåller någon bestämd föreskrift, att Konungen ensam eger stifta krigslagar, men detta följer tydligen af en jämförelse mellan 87 och 89 §§ Regeringsformen samt 1 mom. uti § 42 Riksdagsordningen, och så har saken äfven alltjemt betraktats, hvilket jemväl framgår af den förklaring, som af 1809 års Konstitutions-Utskott afgafs i anledning af en da hos ridderskapet och adeln framställd anmärkning i syfte att krigslag borde till allmän lag hänföras, och hvilken förklaring äfven finnes omnämnd i nu föreliggande betänkande. Men om man också icke fäster sig vid denna förklaring, så är det i alla fall — jag upprepar det — besynnerligt, att under hela den långa tidrymden efter år 1809 icke någon annan kommit på den idé, att konungen vore oberättigad att ensam stifta krigslagar, helst som tid efter annan ändringar i desamma blifvit af konungen vidtagna. Och ännu mer besynnerligt förefaller mig detta, då jag erinrar mig, huruledes vid 1869 års riksdag, då Herr Rydin och jag samtidigt voro ledamöter i Konstitutions-Utskottet, just denna fråga var på tal inom Utskottet i anledning af en motion, som berörde Regeringsformens 89 §. Det anmärktes nemligen då under diskussionen, att man hade föga anledning befara att, sedan Riksdagen dämera ärligen sammanträdde, Kongl. Maj:t icke skulle finna det så att säga liggande i sakens natur, att han borde meddela representationen sina åsigheter och inhemta dess samtycke äfven i sådana större frågor, som fölle inom det i 89 § Regeringsformen angifna område. Deremot blef af en annan

Om ändring i §§ 53, 78 och 88 Regeringsformen samt § 42 Riksdagsordningen.

(Forts.)

Om ändring i §§ 53, 87 och 88 Regeringsformen samt § 42 Riksdagsordningen. (Forts.)

ledamot inom Utskottet invändt, att man hade ett tydligt bevis för, att regeringen icke hyste en sådan benägenhet just i den året förut af Kongl. Maj:t utan Riksdagens hörande utfärdade strafflag för krigsmakten med dertill hörande författningar. Det förefaller mig besynnerligt, säger jag, att Herr Rydin icke redan vid detta tillfälle anmärkte, att Kongl. Maj:t saknat behörighet att utan Riksdagens samtycke utfärda hela denna omfattande krigslagstiftning, hvilken ännu i denna stund är gällande.

Upptäckten kan ju emellertid vara rätt lycklig, ehuru väl jag tviflar på, att den kan komma att leda till något resultat, och jag föreställer mig, att den ärade talaren icke skall finna många, som dela hans uppfattning. Det är just på den grund, att krigslagarne obestriddt ansetts och anses tillhöra det Konungen ensam förbehållna ekonomiska lagstiftningsområdet, Utskottet nu föreslagit, att det borde genom ändring af grundlagen i hit hörande delar stadgas, att krigslagar skola stiftas af Konung och Riksdag gemensamt. Jag har dervid att erinra, att § 42 i Riksdagsordningen ingalunda innehåller, att Lag-Utskottet skall meddela utlåtande öfver de från Kammarne dit hänvisade förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af *krigslag*, utan att der talas allenast om "*de delar af krigslagar och författningar rörande krigsväsendet, som ega tillämpning till medborgare utom krigsstaten*".

Det vill derföre synas, som om Utskottet haft fullgiltiga skäl både för att söka visa, att krigslagsstiftningen i dess närvarande skick otvifvelaktigt tillhör Konungens lagstiftningsområde, äfvensom att detta område bör af Konungen delas med Riksdagen.

På grund häraf, och då den af Utskottet föreslagna lydelsen af § 53 i Regeringsformen redan blifvit af Kammarne godkänd, hemställer jag, att öfriga delar af Utskottets i samband härmed stående förslag äfven måtte vinna Kammarrens bifall.

Herr Rydin: Jag vill blott emot Herr Sjöbergs yttrande anmärka, att här icke varit fråga om att Konungen förfari lagstridigt, då han fortfarit att, på sätt, som förut skett, stifta krigslagar; men derföre att han stiftat dessa lagar på detta sätt, så läser, då nya förhållanden inträffa med afseende på den nya armé-organisationen, deri icke ligga något hinder för Konungen och Riksdagen att gemensamt komma öfverens om de krigslagar, som erfordras, utan att för sådant ändamål skall behöfva vidtagas någon särskild grundlagsförändring. Hvad beträffar Konstitutions-Utskottets motivering år 1869, hvilken talaren citerade, så låg till grund derför den tanke och den förhoppning, att så småningom bringa under 87 § Regeringsformen 1:sta momentet viktigare ekonomiska lagar i öfverensstämmelse med 89 § sista momentet Regeringsformen, der det heter: "vill Konungen åt Riksdagen öfverlemnna att gemensamt med Honom något afgöra, som Rikets allmänna Styrelse rör, då förfares dermed på det sätt, som angående lagfrågor är i 87 § 1 mom. stadgadt". Konungen kan således hos Riksdagen föreslå, det Riksdagen skall med honom afgöra hvad som rör krigslagarne i de delar deraf, som Han anser lämpligt.

Herr Carl Ifvarsson: Ehuru det må hända torde vara utan ändamål att uppehålla Kammarens tid med vidare yttranden i en fråga, hvilken, efter hvad jag hört, redan fallit i Första Kammaren, så likväl och då jag är öfvertygad om att, ehuru den fallit, den dock icke fallit så, att den icke åter kan komma upp igen, temligen snart, torde det icke vara ur vägen att yttra några ord, som må hända i sinom tid skola viinna erkännande. Hvad som framgår af de tvenne föregående talarnes yttranden i denna fråga är, att det icke är fullkomligt klart, huruvida Konungen har rätt att ensamt stifta krigslagar eller icke. För min del vill jag icke bestrida och har aldrig bestridt, att icke Konungen kan och kunnat anses hafva denna rätt till följd af de särskilda beslut, som blifvit fattade. Men jag har påstått i min motion och påstår fortfarande, att grundlagen ingenting bestämmer om huru krigslagar skola stiftas; der är ingenting sagdt hvarken om att denna lagstiftning är Konungens ensak eller Riksdagens ensak, eller om den skall tillhöra Konung och Riksdag gemensamt. Att Konungen hittills ensam tagit denna lagstiftningsfråga om hand, torde framgå af hvad Utskottet visat, att åtskilliga Riksdagens beslut dertill gifvit anledning. Man måste vidare antaga, att 1809 års män gått ut från den åsigt, att, då inom vårt land enväldet förut varit herrskande, så hade Riksdagen icke kunnat besluta om hvad som ansetts tillhöra konungamakten ensamt. Man bör icke klandra hvad som redan skett; det har icke heller — hvilket jag ock i min motion tydligt uttalat — varit afsedt; tvärtom har jag der sagt motsatsen. Deremot påstår jag att det är nyttigt — och jag vill till och med gå något längre samt påstå att det är nödvändigt — att söka erhålla en grundlagsbestämmelse i fråga om krigslagsstiftningen, hvilken för närvarande redan är en maktpåliggande fråga och måste blifva det i ännu högre grad, allt eftersom krafven på en tidsenlig lagstiftning komma att med den allmänna värnpligtens utveckling mer och mer göra sig gällande. Här är således fråga icke egentligen om hvad som skett, utan om hvad som bör ske, på hvad sätt man skall kunna erhålla grundlagsstadgade bestämmelser om båda statsmakternas skyldighet och rättighet att deltaga i krigslagstiftningen. I detta hänseende har Utskottet löst frågan på ett sätt, som man icke bör klandra.

Jag skall, som sagdt, icke upptaga Kammarens tid vidare för denna sak, när detta skulle vara utan egentligt ändamål. Jag inskränker mig till den förklaring, att jag såsom motionär är fullkomligt belåten med Utskottets förslag till grundlagsförändring i ämnet; och jag vill hoppas att förslaget snart skall komma till genomförande, om än icke för tillfället, och att någon annan med större krafter än mina må i sinom tid och med bättre utsigter om framgång bringa frågan till lif och drifva den igenom. Jag säger ännu en gång, att jag hoppas att det icke skall dröja länge, innan frågan kommer igen, detta till följd deraf att Regeringen skulle känna sig temligen isolerad, om den icke kunde anlita Riksdagens deltagande i krigslagstiftningen — ett deltagande, som jag tror skulle vara godt för Regeringen att kunna anlita. — Den nuvarande Regeringen gör det antagligen, ehuru Regeringsformen eller Riksdagsordningen derom

Om ändring i §§ 53, 87 och 88 Regeringsformen samt § 42 Riksdagsordningen.

(Forts.)

*Om ändring
i §§ 53, 87
och 88 Rege-
ringsformen
samt § 42
Riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

icke innehålla några föreskrifter; men det kan komma tider, då vi erhålla en Regering, som icke bryr sig om att taga hänsyn till den allmänna meningen inom landet; och då låter det tänka sig att, äfven om en tillfredsställande revision af krigslagarne kommer till stånd, så kan — derest icke sådana grundlagsbestämmelser, som de nu ifrågasatta, erhållas — Regeringen året derefter våga försöket att omarbete krigslagarne i en helt annan riktning, och då hade man icke vunnit mycket på den revision, som sålunda åstadkommits. För att förebygga detta och för att skaffa stöd åt en Regering, som verkligen vill stödja sig på den allmänna meningen inom landet, tror jag denna grundlagsförändring vara af sådan vigt, att den bör med det första genomföras.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra anhåller jag, att Kammarerna måtte, med bifall till min motion, antaga Utskottets förslag att hvila till ytterligare grundlagsenlig behandling.

Herr Sjöberg: Jag anhåller endast att till hvad jag nyss yttrade få tillägga, att, såsom Utskottet äfven i motiven till sitt förslag framhållit, Kongl. Maj:t sjelf i fråga om de värnpligtiges ställande under krigslag visat sig hafva den åsigt, att dertill fordrades representationens medverkan. Genom Kongl. kungörelsen den 13 November 1860, angående den allmänna beväringen, är stadgad, att beväringsskyldig skall, sedan han blifvit till tjänst uppbådad och till dess han af vederbörande befäl hemförlofvas, stå under krigslagen; och denna förordning i sin helhet har tillkommit under dåvarande Rikens Ständers medverkan. I fyra särskilda, af Kongl. Maj:t sedermera afgifna förslag till värnpligtslag återfinnes en alldeles motsvarande bestämmelse. Det är således klart, att i afseende på den delen af krigsmakten, som utgöres af beväringsskyldige eller som kan antagas att i framtiden komma att utgöras af så kallade värnpligtige, Kongl. Maj:t sjelf ansett Riksdagens samtycke erfordras, för att krigslagen skulle kunna på dem tillämpas.

Jag vill begagna detta tillfälle till att upptaga en liten anmärkning af den förste talaren med anledning af Herr Bergii reservation, i hvilken yrkats, att omfanget af den lagstiftande myndighet, som Konungen, enligt förslaget, skulle komma att dela med Riksdagen, skulle nogare bestämmas. Detta möter, enligt min uppfattning, den svårigheten, att det icke är nog med att, på sätt i berörda reservation föreslås, stadga, det Konung och Riksdag gemensamt skola stifta strafflagen och rättegångsordningen för krigsmakten, emedan, efter hvad det vill synas mig, vissa delar, om och fa, af strafflagen, liksom åtskilliga delar af disciplinstadgan böra tillhöra Konungens utslutande lagstiftningsrätt, under det andra delar af disciplinstadgan likasom större delen af strafflagen otvifvelaktigt ligga inom den allmänna lagstiftningens område. Vid sådant förhållande har Utskottet icke tilltrött sig kunna göra något försök att bestämma hvad med krigslag bör förstås, och Utskottet har dervid ansett sig kunna förutsätta, att, när en grundlagsändring i den riktning, hvarom fråga är, kommit till stånd, någon synnerlig svårighet ej skulle möta för en utredning eller ett åtskiljande af de delar af nu ifrågavarande

lagstiftning, hvilka fortfarande, enligt § 89 Regeringsformen, borde uteslutande tillkomma Konungen i egenskap af högste befälhafvare för armén, och dem, som vore af natur att, enligt § 87 samma grundlag, stiftas af Konung och Riksdag gemensamt. Det hade visserligen varit önskvärdt att Utskottet, för att förekomma möjligen uppstående stridiga uppfattningar i detta hänseende statsmakterna emellan, kunnat ingå i närmare bestämningar härutiinnan; men ett försök i den riktningen skulle svårligen hafva lyckats; och, såsom Utskottet erinrar, något försök i sådan syftning har ej heller blifvit gjordt i fråga om allmän lag och kyrkolag.

*Om ändring
i §§ 53, 87
och 88 Rege-
ringsformen
samt § 42
Riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

Herr Hedin: För mig är alldeles klart, att Kongl. Maj:t icke på något sätt öfverträdt sin grundlagsenliga befogenhet, då han hittills allena stiftat krigslag. En annan sak är att denna hans uteslutande befogenhet lätteligen måste anses stå i strid med konstitutionella principer. Icke heller har jag uppfattat upsalarepresentantens yttrande på det sätt, som skulle han hafva velat säga att Kongl. Maj:t, då han ensam stiftat krigslagen, överskridit sin befogenhet, men upsalarepresentanten har sagt — och deri instämmer jag med honom — att ifrågavarande lagstiftning kan utan grundlagsförändring öfverflyttas till Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt, efter som grundlagen ingestädes stadgar, att den *skall* ligga uteslutande i Kongl. Maj:ts hand. En ärad granne har enskildt för mig anmärkt, att om Riksdagen till Kongl. Maj:t uttalar sin önskan, att Kongl. Maj:t skall framlägga ett förslag till krigslag, det kan hända att Kongl. Maj:t icke går in derpå. Men detta är ju iugenting värre, än om Riksdagen hos Kongl. Maj:t anmäler en af Riksdagen beslutad grundlagsförändring, hvarigenom Riksdagen för sin del stadgat att den skall deltaga i krigslagstiftningen, och Kongl. Maj:t nekar sanktion å detta beslut. Den ena vägen är således lika god eller lika dålig som den andra.

Om jag således emellertid af detta skäl finner temligen indifferent — i likhet med representanten för Upsala — att den af Konstitutions-Utskottet föreslagna grundlagsförändringen genom Första Kammarens beslut fallit, vill jag dock för min del tillstyrka bifall till Utskottets förslag, derföre att jag önskar att det varder klart att Andra Kammaren icke låtit saken falla på de grunder, hvilka, om jag är riktigt underrättad, bestämt utgången i Första Kammaren. Men på samma gång vill jag gifva till känna att, då jag anhåller om bifall till Utskottets förslag, jag gör det på andra motiv, än dem Utskottet anfört, ty dessa, eller åtminstone deras väsentligaste delar, kan jag icke godkänna.

Öfverläggningen förklarades slutad; hvarefter Kammaren biföll Utskottets hemställan jemväl i afseende å nu ifrågavarande paragraf.

De förslag till ändring af § 88 Regeringsformen och § 42 Riksdagsordningen, som af Utskottet framstälts, blefvo derefter, hvart för sig, antagna att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Om ändring
i § 9
Riksdags-
ordningen.

§ 6.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 11, i anledning af väckt motion om ändring i 9 § Riksdagsordningen.

I sin inom Andra Kammaren väckta motion N:o 155 hade Herr *Åke Andersson* föreslagit en sådan ändring af ofvanberörda grundlagsparagraf, att valbarhet till Första Kammaren måtte äfven tillerkännas den, som vore och under tre år näst före valet varit beskattad för så stor inkomst af kapital eller arbete, att denna sammanlagd med en efter fem för hundra beräknad ränta å fastighets taxeringsvärde uppginge till fyra tusen kronor.

Utskottet hade hemställt:

att nämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Mot denna hemställan var inom Utskottet reservation anmäld af Herrar *Hæggström*, *Samuel Johnson*, *S. F. Norén* och *J. Rundbäck*.

Angående förevarande ärende uppstod nu öfverläggning, hvarunder anfördes af

Herr *Åke Andersson*: Jag tillåter mig att i Kammarens minne återkalla 1872 års Riksdag, då Herr *Ehrenborg* bland annat i grundlagen föreslog samma ändring, som jag nu tagit mig friheten föreslå. Detta förslag blef då tillstyrkt af Konstitutions-Utskottet och utan diskussion antagat af denna Kammare. Jag tyckte för min del, att denna fråga, ehuru den då blef afslagen af Första Kammaren, vore för vigtig att lemnas helt och hållet åt glömskan, och då ingen annan väckt denna fråga på tal, har jag tagit mig friheten att upptaga densamma.

Det har väl egentligen varit lagstiftarens mening, att den, som skall representera i Första Kammaren, bör vara i en så oberoende ekonomisk ställning, att han der kan representera utan arvode, Emellertid hoppas jag, att denna Kammare skall handla i likhet med sitt år 1872 fattade beslut och bifalla det förslag jag tagit mig friheten framlägga.

Jag anhåller om bifall till det af mig framställda förslaget och afslag å Konstitutions-Utskottets hemställan.

Häruti förenade sig Herr *Sven Andersson*.

Herr *Lyttkens*: Oaktadt jag till alla delar gillar motionärens åsichter, kan jag dock icke instämma med honom och yrka bifall till motionen. Denna af honom föreslagna ändringen i grundlagen synes mig vara af den vigt, att densamma icke bör på rak arm antagas, utan yrkar jag återremiss af punkten. Jag vet, att till följd af Första Kammarens beslut ett sådant yrkande icke skall leda till någon åtgärd; men en återremiss skulle vara ett uttryck deraf, att Kammaren gillar motionens syfte. Vid många tillfällen kunde det vara af vigt att få ett så stort urval som möjligt af sådana personer, som vilja åtaga sig riksdagsmannabefattningen i Första Kammaren, och detta är också en anledning hvarför jag vill, att ett sådant uttalande sker. Jag yrkar därför återremiss.

Herr Ehrenborg: Då jag blifvit likasom interPELLERAD af den ärade motionären, må det tillåtas mig att i frågan yttra några ord.

Motionärens förevarande förslag om sammansläende af de två olika förmögenhetskategorierna för valbarhet till Första Kammaren har denna gång rönt mera otur än ett liknande förslag för sex år sedan, som gick igenom i Konstitutions-Utskottet med en rösts pluralitet. Jag lemnar nu derhän, om den nu inträdda förändringen i Utskottets åsichter får tydas som något inom Utskottet vunnet klarare omdöme i frågan, än Utskottet då egde. Jag betviflar, att så är. För min del uppfattar jag saken så, att grundlagsstiftarens innersta mening måste anses hafva varit i öfverensstämmelse med hvad motionären här yrkat; och jag tror, att om vår Riksdagsordnings författare hade blifvit uppmärksamgjord å konsekvenserna af denna 9 §, sådan den blef skrifven, han skulle villigt hafva ändrat den ungefär till likhet med det nu föreliggande förslaget. Denna uppfattning byser jag, tills den högt ärade ännu lefvande man, som tillstyrkte Konungen att för Rikets Ständer framlägga det förslag till Riksdagsordning, som sedermera antogs och nu är gällande, upplyser mig om motsatsen. Till en motsatt uppfattning söker jag neuligen förgäfvos stöd i Hans Excellens Justitiestatsministerns anförande till statsrådsprotokollet 1863 angående framläggande af förslag till ny Riksdagsordning. Der talas endast om oberoende såsom den erforderliga kvalifikationen. Sedan Hans Excellens yttrat sig om den mera vidgade synkrets, som måste förutsättas hos landstingen samt om den förmögenhetens konservatism, som bör komma Första Kammaren till godo, och derefter uppräknat de olika förmögenhetskategorierna, heter det »och alla, som eljest efter vårt lands förhållanden befinna sig i en någorlunda betryggad ekonomisk ställning». Detta synes således hafva afsetts såsom det hufvudsakliga vilkoret för valbarhet till Första Kammaren. Nu har man emellertid framkommit med den satsen — och detta säger äfven Utskottet — att det är icke endast oberoende ekonomisk ställning utan derjemte en mera omfattande verksamhet af ena eller andra slaget, det vill säga en mera vidgad erfarenhet inom ena eller andra området, som bör vara vilkor för denna valbarhet. Olyckan är dock att detta icke håller streck med afseende å hvad man dermed velat bevisa, utan att denna mera omfattande verksamhet och erfarenhet kommer icke Första Kammarens kandidater mera eller ens så mycket till godo enligt paragrafens nuvarande lydelse, som den skulle göra enligt det framställda förslaget. Ty det är klart, att en person som eger fastighet, taxerad till 75,000 kronor, och i förening härmed drifver en industriel rörelse, som lemnar honom 3,500 kronors inkomst, har icke blott ett större ekonomiskt oberoende, utan jemväl en mera omfattande verksamhet och i följd deraf mera vidgad erfarenhet än den som blott har en till 80,000 kronor taxerad fastighet, som dertill kan vara intecknad till sitt fulla värde, eller har en inkomst af kapital å 4,000 kronor och blott har att på räntan skriva qvitton. Också ansågs detta förslag, åtminstone för sex år sedan, icke gå i riktning att nedsätta census för valbarhet till Första Kam-maren och derigenom utjemna den mellan de båda Kamrarna nödiga

Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 45.

3

*Om ändring
i § 9
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Om ändring
i § 9
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

karaktersskillnaden, utan just i motsatt riktning, nemligen att utsträcka valbarheten till personer, som inneha en *mera* oberoende ställning och *mera* vidgad erfarenhet, men som nu äro uteslutna till förmån för dem, som hafva mindre af ena eller andra slaget. Förändringen äsyftar således icke egentligen att rubba ett konstitutivt sakförhållande i en ung grundlag, utan att undanröjda en oegentlighet och bringa den nuvarande bokstafslydelsen till öfverensstämmelse med hvad man kan antaga hafva varit lagstiftarens innersta mening, eller att genom undanröjande af nuvarande bokstafshinder få grundlagen att i detta stycke fungera i enlighet med lagstiftarens grundåskådning. Det är ur denna synpunkt jag icke tvekar att hänföra ifrågavarande ändringsförslag till sådana, som äro nödiga och nyttiga; och det är också ur denna synpunkt jag anser att förslaget äfven nu borde vunnit godkännande, om ock med någon ringare redaktionsförändring.

Herr Bergius: Herr Talman! Jag skall be att något fullständigare få återgifva de af förre talaren åberopade motiven till den nya Riksdagsordningen. Det heter der, beträffande Första Kammaren:

»Förmögenhetens konservatism kommer äfven denna Kammare till godo dels derigenom att vid val af landstingsmännen rösterna beräknas efter skatt, hvartill kommer att landstingsmännen ej för sitt uppdrag njuta ersättning, dels ock genom de förmögenhetskvalifikationer, som äro stadgade för valbarhet till riksdagsman i Första Kammaren. Med de härvid valda siffror af 80,000 riksdalers fastighetsvärde eller 4,000 riksdalers årlig inkomst, har afsigten varit att inskränka valbarheten till dem, som kunna anses ega större fast egendom, idka någon betydligare rörelse, inneha en högre tjänst, eller eljest, efter vårt lands förhållanden, befinna sig i en någorlunda betryggad ekonomisk ställning. Inom dessa kategorier torde ock i allmänhet den högre bildningen och den mera omfattande erfarenheten vara att söka.»

Jag tror, att man med skäl kan påstå, såsom Utskottet gjort, att detta yttrande kan tolkas så, att hos en ledamot i Första Kammaren borde förutsättas icke blott en viss grad af ekonomiskt oberoende utan ock en mera omfattande verksamhet. Det synes mig också antagligt, att bestämmelserna i Riksdagsordningen angående valbarhet till Första Kammaren varit framkallade deraf, att man velat inom denna Kammare samla de större jordegarna, de större industriidkarne och de högre embetsmännen med en mera omfattande erfarenhet i allmänna värf. De fordringar, som i detta afseende uppställes, dels med hänsyn till fastighetsvärde, dels i fråga om inkomst af kapital eller arbete, voro icke öfverdrifvet stora; det kan väl ingen påstå. De hafva dessutom minskats genom penningvärdets fallande. Att nu ytterligare minska dem genom att sammanslå inkomst af fastighet med inkomst af kapital eller arbete, såsom af motionären föreslagits, torde icke vara lämpligt. Vill man göra en förändring i det af motionären angifna syfte, synes det mig som en sådan borde ske endast i sammanhang med ett höjande af census. För öfrigt får jag för Utskottets hemställan åberopa hvad Utskottet anfört, dels derom att den, hvars egendom till det väsentligaste består af aktier, fort-

farande icke blir valbar till Första Kammaren, äfven om motionen bifalles, och dels derom att det icke kan vara skäl att i grundlagens stadganden angående valbarhet och valrätt vidtaga så obetydliga förändringar, som här äro i fråga.

Jag ber att få yrka bifall till Utskottets hemställan.

Om ändring af § 9 Riksdagsordningen.

(Forts.)

Herr Jöns Rundbäck: Jag vill anhålla, att Kammaren åtminstone icke återremitterar frågan till Utskottet; ty då Utskottets hemställan redan blifvit af Första Kammaren bifallen, så är ju gifvet, att Utskottet i följd af en återremiss icke kan vidtaga annan åtgärd än att förklara, att frågan för denna riksdag förfallit. Och det behöfver man väl icke gå till Konstitutions-Utskottet och fråga efter. Det veta vi ju redan nu.

Deremot hoppas och tror jag, att Kammaren nu skulle vidblifva den uppfattning af frågan, den hade vid 1872 års riksdag; ty det förslag, som Kammaren då gillade, var alldeles ordagrant lika med det förslag, motionären nu framlagt, så att man i det hänseendet icke behöfver befara att begå något misstag; hvarom, såsom jag tror, Herrarne väl öfvertygat sig.

Beträffande hvad den ärade talaren från Jönköping yttrade derom, att genom ett bifall till detta förslag förmögenhetskonservatismen skulle rubbas, tror jag icke, att det blefve händelsen, ty den enklaste eftertanke på förslagens innehåll bör, efter mitt förmenande, tydligen gifva vid handen, att så icke skulle blifva förhållandet. Enhvar vet nemligen, att valbarhet till Första Kammaren ytterst hvilat på bevilning till staten. Den, som eger fastighet taxerad till 80,000 kronor, erlägger därför i bevilning till staten 24 kronor. Denne är valbar. Den, som har 4,000 kronors inkomst af kapital eller arbete, skattar 40 kronor till staten. Äfven denne är valbar. Men en tredje person, som eger en fastighet till exempel i stad till värde af 50,000 kronor för hvilken han följaktligen betalar 25 kronor i bevilning, samt derjemte 2,000 kronor i årlig inkomst af kapital eller arbete, för hvilken inkomst han betalar 20 kronor till staten, och sålunda erlägger större bevilning än hvar och en af de båda förstnämnde, är det oakadt icke valbar till Första Kammaren, ty dertill fordras enligt grundlagen att han skall hafva 4,000 kronor i årlig inkomst under en och samma kategori, antingen af fastighet eller ock af kapital och arbete. Att ett sådant stadgande icke är egnadt att bevara förmögenhetens konservatism, har Herr Ehrenborg redan tydligt visat, och jag behöfver således ej vidare derom orda.

Jag yrkar bifall till motionärens förslag.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen gaf propositioner, i enlighet med de yrkanden som blifvit framställda, dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på återremiss, dels ock på antagande af det förslag, som innefattades i Herr Åke Anderssons ifrågavarande motion, att hvila till vidare grundlagsenlig behandling; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits det yrkande, som afsåg att motionärens

Om ändring af § 9 Riksdagsordningen. förslag måtte förklaras hvilande till ytterligare behandling, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd omröstningsproposition, lydande sålunda:

(Forts.)

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 11,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren antagit att hylla till grundlagsenlig behandling det förslag, som innefattas i Herr Åke Anderssons motion N:o 155.

Omröstningen utföll med 54 ja mot 92 nej; och var alltså beslut fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

§ 7.

Om upphäfvande af stadgade hinder för visse embets- och tjänstemän att bekläda kommunala förtroendebefattningar. Till afgörande förekom Lag-Utskottets utlåtande N:o 33, i anledning af väckt motion om upphäfvande af det i kommunallagarne för vissa embets- och tjänstemän stadgade hinder att bekläda vissa kommunala förtroendebefattningar.

Uti berörda motion, hvilken afgifvits inom Andra Kammaren af Herr *P. A. Hellgrén* (motionen N:o 125), var föreslaget:

»att första punkten i 41 § af Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet upphäfves, och att andra punkten deraf erhåller följande lydelse: »Embets- och tjänsteman kan ej mot sin vilja förpligtas att vara ledamot i kommunalnämnd»; att 29 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse i stad upphäfves; att 24 § i Kongl. förordningen om kyrkostämman, kyrkoråd och skolråd erhåller följande förändrade lydelse: »Ledamot i kyrkoråd eller skolråd kan ej den vara, som är oberättigad att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut; ej den, som icke uppnått 25 års ålder; ej den, som icke råder öfver sig och sitt gods; ej den, som all sin egendom till borgenärer afträdt och icke, på sätt lag förmår, visa gitter, att han från deras kraf fri är; ej den, som är för nesligt brott tilltalad eller under framtiden stäld; samt ej heller den, som genom domstols beslut förklarats medborgerligt förtroende förlustig eller ovärdig att inför rätta föra annans talan»; och att 8 § i Kongl. förordningen om landsting af den 21 Mars 1862 upphäfves.»

Utskottet hade tillstyrkt:

att förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Och var, enligt anteckning å utlåtandet, reservation mot det samma inom Utskottet anmäld af Herr *Holmberg*.

Ordet lemnades till motionären,

Herr Hellgrén, hvilken yttrade: Då jag väckte ifrågavarande motion, var det icke för att derigenom bereda någon fördel åt de embets- och tjänstemän samt betjente, som finnas omtalade i Kongl. förordningarne om kommunalstyrelse i stad och på landet, utan det var egentligen för att desse embetsmän och betjente skulle blifva likstälde med andre medborgare inom samhället. Jag hade derföre trott att Utskottet vid behandlingen af denna motion skulle hafva kommit till ett annat slut än nu varit händelsen. Utskottets motivering lyder sålunda:

»Utskottet instämmer med motionären deruti, att, så vidt ifrågavarande undantagsstadganden varit föranledda af fruktan, att det öfvervägande inflytande, bemälda embets- och tjänstemän under tiden före kommunallagarnes tillkomst i allmänhet inom kommunerna utöfvade, skulle fortfarande af dem bibehållas och menligt inverka på den kommunala andans fria utveckling, en sådan fruktan ej nu mer kan utgöra hinder för upphäfvande af samma stadganden. Men då det icke i allmänhet synes lämpligt, att embets- och tjänstemän, hvilka hafva att i sådan egenskap underställningsvis eller i besvärsväg pröfva de kommunala myndigheternas åtgärder och beslut eller de samma till verkställighet befordra, sjelfve i egenskap af kommunens förtroendemän utöfva det särskilda inflytande på berörda åtgärder och beslut, som i sist nämnda egenskap skulle dem tillkomma, samt kommunens egne aflönade tjänstemän och betjente i allmänhet icke synas hafva den sjelfständiga ställning till kommunen, som för utöfning af dylika förtroendeuppdrag erfordras, hemställer Utskottet, att Herr Hellgréns föreliggande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.»

Jag skulle hafva önskat, att Lag-Utskottet något närmare angifvit de skäl, hvarföre det anser att de här i fråga varande embets- och tjänstemännen såsom medlemmar af kommunalrepresentationen skulle vara mindre sjelfständiga än öfrige kommunens tjänstemän och betjente. Sådant kan man ju på förhand omöjligt veta, då dessa personer aldrig varit i tillfälle att utöfva det förtroendeuppdrag, hvarom här är fråga. Eftersom emellertid Första Kammaren, efter hvad jag hört, redan fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med Utskottets afstyrkande hemställan, anser jag det icke vara skäl att framställa något yrkande.

Herr Jöns Rundbäck: Jag ber att få förena mig med motionären, hvilken förslag jag anser fullt befogadt. Att Lag-Utskottet kunnat afstyrka en framställning sådan som denna, förcifaller mig högst besynnerligt. Jag behöfver icke vara vidlyftig, utan vill blott påpeka, hvilken stor motsägelse det ligger deri, att samma personer — såsom ofta på landsbygden till exempel är fallet med kronofogdar, folkskolelärare, länsmän med flere — sitta som ordförande i kommunalstämma eller som ledamöter och ordförande hos kommunalfullmäktige, samt deltaga i kommunalstämmas beslut, under det dessa icke är medgifvet att vara ledamöter i kommunalnämnden.

För min del vågar jag påstå, att, såsom det i detta afseende för närvarande praktiserats i landsorten, det vore både nödigt och nyttigt, om motionärens här ifrågavarande förslag blefve lag.

Om upphäfvande af stadgade hinder för visse embets- och tjänstemän att bekläda kommunala förtroende-befattningar.
(Forts.)

Om upphäfvande af stadgade hinder för visse embets- och tjänstemän att beklåda kommunala förtroendebefattningar.

(Forts.)

Då emellertid motionären sjelf icke gjort något yrkande, anser jag mig heller icke böra framställa något sådant.

Herr Torpadie: Herr Talman! Såsom sjelf tillhörande den tjänstemannaklass, hvarom bland andra här är fråga, är det svårt och grannlaga att uttala sig i ämnet; men jag utbeder mig dock att få säga några ord. Någon fara därför, att derest den af den ärade motionären föreslagna lagförändring skulle antagas, embets- och tjänstemännen skulle få något öfvergrepp inom kommunalstyrelserna, anser jag ingalunda förefinnas; dertill är det kommunala lifvet numera allt för starkt utveckladt. Men ett tillstyrkande af motionen skulle möjligen af allmänna meningen betraktas som ett byråkratiskt försök — en beskyllning, hvarför åtminstone jag ej vill utsätta mig. Dessutom synes mig den af Utskottet för dess afstyrkande begagnade motivering riktig nog. Klokast torde därför vara att låta med den ifrågasatta förändringen anstå tills man finner att densamma verkliga önskas af den allmänna meningen — något som jag för min del icke anser vara bevisadt genom *den* motion, hvarom här är fråga. Jag yrkar alltså bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Hjel m: Som frågan redan fallit genom Första Kammarens beslut, så inskränker jag mig till att instämma med Herr Jöns Rundbäck.

Herr Sjöberg: Allt för väl inseende, att Kammaran kan vara trött på allt slags diskussion, må det dock förlåtas mig, att jag tager mig djerfheten att yttra några ord i nu förevarande ämne.

Man kan, beträffande frågor sådana som denna, icke annat än beklaga, att då nu grundlagen föreskrifver, att de böra samtidigt behandlas af begge Kamrarna, detta grundlagens bud i följd af mellankommande omständigheter ofta icke kan efterlevas. När det nu — såsom fallet varit med denna och flera föregående, redan behandlade frågor, likasom det väl blir med några efterföljande — när det nu, säger jag, inträffar, att en fråga, då den här i Kammaran förekommer till behandling, redan är genom Första Kammarans beslut afgjord, är det mindre att förundra sig öfver, att en viss dufvenhet lägrar sig öfver diskussionen, och att man icke anser det löna mödan att anföra skäl, vare sig för eller emot, utan att man föredrager att tiga. Dock kan jag icke neka, att det ämne, hvarom nu är fråga, förefaller mig så viktigt nu mera än en synpunkt, att det åtminstone hade fordrats en bättre vederläggning af motionärens förslaget anförda skäl, än den Utskottet gittat förebringa, för att man skulle kunna känna sig tillfredsstäld med det resultat, hvartill Utskottet kommit. Det torde vara temligen gifvet, och Utskottet sjelft erkänner det, att det numera icke finnes någon grundad anledning till farhåga, i fall åt de nu i fråga varande disqualificerade tjänstemännen inrymdes rättigheten att deltaga i representationen för de små samhällen, som kallas kommuner. Tvärtom kan man väl antaga, att det någon gång skulle tillföra de respektive kommunerna en verklig vinst, om desse från kommunalrepresentationen uteslutne samhällsmedlemmar blefve berättigade att der föra talan. I det afseendet tillåter jag mig att

ytra något på grund af egen erfarenhet. Sedan många år tillbaka har jag haft förtroendet att vara medlem af representationen för den kommun, jag tillhör; och jag vågar försäkra, att under den långa följd af år, jag deltagit i denna representations förhandlingar, jag aldrig förmått hos mig upptäcka den ringaste tillstympelse till så kallade byråkratiska tendenser eller någon benägenhet att lyssna till den så kallade kommunala byråkratiens anspråk och fordringar. Jag vågar också säga, att jag i den nyss berörda egenskapen intagit en mycket sträng sparsamhetsståndpunkt och äfven fått uppbära en och annan anmärkning i det afseendet. Samma förtjenst eller samma fel, hur man nu vill benämna det, har jag iakttagit äfven hos andra personer i samma samhällskategori. Jag har således ej kunnat finna att den i fråga varande kommunala representationen i någon mån lidit af, att en hel mängd tjenstemän tillhört och tillhöra densamma. Snarare än att uppställa hinder mot rättigheten för visse embets- och tjenstemän att deltaga i de kommunala bestyren, skulle man kunna hafva skäl för att förbjuda dem att tillhöra den stora representationen eller Riksdagen. Det kan nemligen inträffa att i synnerhet ett visst slag af embetsmän — eller de, hvilka hafva så kallade förtroendesysslor — mången gång komma i en ställning gent emot regeringens förslag, som kan vara synnerligen obehaglig, då en sådan embetsman sålunda har att välja mellan att tåga eller att i egenskap af representant ytra sig och derigenom utsätta sig för de obehag, en mot regeringens stridande mening möjligen kan anses medföra. Men å andra sidan måste erkännas, att regeringen hittills i det hänseendet icke visat sig illiberal, och hafva vi till och med helt nyligen haft exempel på att en ganska stark opposition i en viss stor fråga kunnat framträda hos personer, hvilka mången väntat skola i det ämnet iakttaga en pligtskyldig tystnad. Embetsmännen hafva också i allmänhet icke, i följd af sin egenskap af förtroendemän, afstått från att vid riksdagen uttala sina åsikter, äfven om dessa varit stridande mot regeringens; och hittills har, som sagdt, detta icke medfört något obehag för dem. Man har blott ett enda exempel på motsatsen. Det träffade en förtroendeembetsman, som ännu tillhör denna Kammar. Men för öfrigt känner jag icke något fall, då regeringens misshag drabbat en sådan embetsman — icke ens då, så som förhållandet var för några riksdagar sedan, en högre embetsman på ett temligen fritt sätt behandlade ett af Kongl. Maj:t framlagt lagförslag. I betraktande likväl af sådana, understundom oundvikliga konflikter, skulle man snarare kunna finna skäl för den åsikten, att utesluta åtminstone vissa embets- och tjenstemän från Riksdagen än att beröfva dem rättigheten att deltaga i den mindre samhälls- eller kommunalrepresentationen. Det faller af sig sjelft, att det, vid frågans utgång i Medkammaren, är utan ändamål att framställa något yrkande; men då detta måhända är sista tillfället för mig att i detta ämne uttrycka min mening, har jag tagit mig friheten att besvara Kammarerna med dessa få ord.

Om upphäfvande af stadgade hinder för visse embets- och tjenstemän att beklåda kommunala förtroendebefattningar.

(FORTS.)

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammarerna biföll Utskottets hemställan.

§ 8.

*Angående
tillägg till
gällande föreskrifter om
aktiebolag.*

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 34 i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 20, med förslag om tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag.

Utskottet hade, med hänsyn till de anmärkningar, som inom Riksdagens båda Kamrar blifvit gjorda mot Utskottets i utlåtandet N:o 20 framlagda förslag, uti nu föreliggande utlåtande gjort en så lydande hemställan:

att Riksdagen ville för sin del besluta följande:

»Förordning angående tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag.

Styrelse för aktiebolag, hvilket enligt Kongl. förordningen den 6 Oktober 1848 vunnit Konungens stadfäselse å sin bolagsordning, åligger att, då val till styrelse eller styrelseledamot skett, inom trettio dagar derefter hos rätten eller domhafvanden i den ort, der styrelsen har sitt säte, göra skriftlig anmälan om valets utgång. Har åt särskild person uppdrag lemnats att i allmänhet för bolaget tala och svara, skall ock derom inom lika tid, sedan sådant uppdrag lemnades, enahanda anmälan ske. Försummas något af hvad sålunda är föreskrifvet, böte en hvar af styrelsens ledamöter, hvilken till en sådan försummelse gjort sig skyldig, från och med tio till och med femtio kronor. Rådhusrätten och domhafvanden hålle sedan dessa anmälanden för allmänheten tillgängliga.»

Efter uppläsning af denna hemställan, mot hvilken Friherre *Akerhielm* och Herr *Stråle* inom Utskottet reserverat sig, yttrade

Herr Adlercreutz: Herr vice Talman! Mine Herrar! Mot det föreliggande, till sitt syfte onekligen ganska goda förslaget förete sig några erinringar, för hvilka jag ber att i korthet få redogöra.

Ändamålet med den föreslagna författningen är, att allmänheten vid hvarje tillfälle skall hafva tillgång till kännedom om de personer, hvilka i egenskap af styrelseledamöter representera ett anonymt bolag. Men genom den sammanställning, som i första punkten egt rum, mellan det att aktiebolaget vunnit Kongl. Maj:ts stadfästelse å sin bolagsordning samt det att val af styrelse egt rum, skall den, som ej känner motiven för författningen, lätteligen komma till den uppfattning, att anmälan rörande val af styrelseledamöter skall göras endast första gången val sker efter det bolaget konstituerat sig. En sådan missuppfattning synes mig utan svårighet kunnat förebyggas derigenom att ordet »då» i fråga om val af styrelse utbyttes mot orden »så oft».

Vidare är att erinra, att då i första punkten nämnas de myndigheter, hos hvilka anmälan om val af styrelseledamöter skall ske, och i sista punkten angifves skyldigheten för dessa myndigheter att hålla de gjorda anmälanden för allmänheten tillgängliga, så heter det första gången myndigheterna nämnas: »rätten eller domhafvanden» men vid senare tillfället: »rådhusrätten» och domhafvanden.

Det hade väl varit rättast att i första punkten upptaga rättens fullständiga benämning och i den senare deremot nyttja endast ordet »rätten», hvarmed hänvisning gjordes till den i första punkten omnämnda domstolen.

Angående tillägg till gällande föreskrifter om aktiebolag.
(Forts.)

Ytterligare är att anmärka att i sista punkten förekommer ett ord »sedan», som för meningen synes alldeles öfverflödigt; och skulle det hafva någon betydelse, så är den endast vilseledande, i det detta ord sätter sista punkten i förbindelse med den näst föregående, som omtalar att de som försumma att göra föreskrifven anmälan därför blifva pliktfulla.

Men den egentliga anmärkningen gäller andra punkten, som lyder sålunda: »liar åt särskild person uppdrag lemnats att i allmänhet för bolaget tala och svara, skall ock derom inom lika tid, sedan sådant uppdrag lemnades, enahanda anmälan ske».

Genom denna bestämmelse kan lätteligen en person, som har af-färsförbindelse med bolaget och vill göra anspråk mot detsamma gällande, förledas till den föreställningen, att denna »särskilda person» äfven skall vara behörig t. ex. att mottaga en stämning i rättegångsmål, och det kan derigenom inträffa att vid målets handläggning det befinnes, att han vändt sig till orätt person och att han under tiden försutit sin rätt mot bolaget. Äfven i annat afseende har denna punkt sina betänkligheter. Det kan hända, att ett gifvet uppdrag af i fråga varande beskaffenhet upphör utan att gifvas åt någon annan i stället. Men då det icke finnes någon föreskrift derom, att anmälan om uppdragets upphörande skall göras, kan det hända, att den som vill föra talan mot bolaget uppsöker denne person; och då han fått rätt på honom, har uppdraget måhända redan upphört.

Första kammaren har emellertid godkänt förslaget; och med återremiss kan ingenting vinnas. Jag vill då icke heller yrka afslag å förslaget, utan föreställer mig att, om genom Andra Kammarens godkännande förslaget vinner Riksdagens bifall, men detsamma sedermera varder af Högsta Domstolen på grund af anmärkta brister afstyrkt, och Kongl. Maj:t vägrar att godkänna detsamma, den nu gjorda framställningen likväl skall föranleda en Kongl. proposition i ämnet och ändamålet sålunda vinnas. Jag hemställer sålunda om bifall till Utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställa bifölls.

§ 9.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 35, i anledning af väckta motioner om ändring i den kommunala rösträtten och dermed i sammanhang stående frågor.

Angående förslag om ändring i den kommunala rösträtten.

Punkten 1:

Bifölls.

Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 45.

Angående
förslag om
ändring i den
kommunala
rösträtten.
(Forts.)

I *punkten 2* hade Utskottet utlätit sig öfver ledamoten af Andra Kamraren Herr R. Ehrenborgs motion N:o 30, afseende att begränsa den kommunala rösträtten på landet, icke medelst röstvärdets inskränkning, utan genom att söka göra fullmäktiginstitutionen mera använd — då till följd af det antal personer, hvaraf fullmäktige måste bestå, de maktogande i de flesta fall nödgades bland fullmäktige insätta äfven ringare skattskyldige — äfvensom genom att utsträcka fullmäktiges befogenhet, för hvilket ändamål motionären föreslagit åtskilliga ändringar i §§ 11, 21, 27, 28, 33 och 40 af Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862: och hade Utskottet på anförda skäl funnit sig föranlåtet

afstyrka bifall till den ifrågavarande motionen.

Efter punktens föredragning yttrade

Herr Ehrenborg: Den öfliga akten skall, såvidt på mig ankommer, blifva särdeles kort. Syftmålet med min motion, om att lätta öfvergången till fullmäktig-inrättningen på landet, har varit dels att tillmötesgå klagomålet öfver obegränsad rösträtt, *i hvad* detta klagomål är berättigadt, d. v. s. utan att alls beröra den politiska representationen, och dels att finna en utväg att bereda ärendena en jennare behandling genom ett alltid lika antal personer. Anledningen åter att motionen kom fram var den att, då jag vid sista riksdagen afgaf ett yttrande i den kommunala rösträttsfrågan och framkastade denna utväg till frågans lösning, fick jag af en och annan ledamot af denna Kamraren, om jag ock icke nu kommer att röna något understöd af dem, den uppmaningen att söka fullfölja denna tanke. Lag-Utskottet har emellertid icke funnit sig kunna tillstyrka motionen, utan afstyrkt densamma. Vore det nu för något ändamål nödigt eller nyttigt, så skulle jag icke sky att ånyo utförligt ingå i ämnet. Jag skulle derifrån icke afskräckas hvarken genom tyngden af de skäl, Utskottet förebragt, eller ens genom den eljest icke så lätt glömda lexan, som, då jag förra gången vågade uttala mig, och detta något utförligt, mot ett Lag-Utskottets utlåtande nemligen om fängelsestraffen, kom mig till del från Utskottets mycket ärade, men stundom något stränge vice ordförande. Men då nu ingenting kan vinnas och tiden är dyrbar och ärendenas mängd stor, afstår jag från att ingå i ämnet och inskränker mig till att med afseende å det skäl, Utskottet ansett förtjent att sättas främst för dess afstyrkande, nemligen det att så få landskommuner hittills begagnat sig af rättigheten att använda fullmäktige, blott erinra, att detta naturligtvis beror derpå att just inom de samhällen, der fullmäktige behöfvas, hindras man att öfvergå dertill genom de maktogandes obegränsade rösträtt, ett hinder som motionen just afsett att undanröjda. För öfrigt lemna jag ämnet. Skulle möjligtvis i min motion och dess motivering finnas någonting, som kan vara af något slags värde för framtiden, så har det redan ingått i den stora politiska allmänning, der en hvar eger eller plocka hvad han anser dugligt och lemna det öfriga. Är åter alltsammans odugligt, så kan jag dock försäkra, att motionen varit ett från alla biasigter fritt, ärligt menadt förslag att komma till rätta

i denna fråga, som sannerligen icke löses på den hittills beträdda vägen, hvilket visat sig nu under tolf års tid och senast genom Första Kammarens beslut i afseende å 4:de punkten af detta betänkande. Något yrkande har jag icke att framställa.

*Angående
förslag om
ändring i den
kommunala
rösträtten.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkten 3:

Herr C. J. Svensén hade i sin inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 151, föreslagit, »att Riksdagen ville för sin del besluta sådana ändringar i kommunallagarne, att för röstegande inom kommunen röstvärdet må beräknas efter den siffra, som, multiplicerad med sig sjelf, angifver på landet det honom åsatta fyrktal och i stad i kronor, med ören såsom bråk, den honom enligt 2:dra artikeln bevilningsförrordningen senast åsatta bevilning, med iakttagande deraf, att sagda siffra, om den innehåller bråk, höjes till närmast hela tal.»

I anledning af nämnda motion hade Utskottet i förevarande punkt hemställt:

att samma motion, i hvad den afsäge ändring i den kommunala rösträtten å landet, icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Mot denna hemställan var reservation inom Utskottet afgifven af Herr Torpadié.

Motionären, Herr Svensén, anförde: Efter den utgång denna fråga fått i Första Kammaren, läser det icke vara mycket värdt att här tala om vare sig denna punkt eller den följande. Men jag kan dock icke underlåta att erinra derom, att Utskottet uppfattat mitt förslag något ensidigt. Då Utskottet sagt, att fastställandet af en röstskala efter mitt förslag skulle föranleda till en minskning. Med anledning deraf ber jag få fästa uppmärksamheten å hvad en reservant inom Utskottet anført. Han säger nemligen, att mitt förslag »hvilat på en bestämd, aritmetisk grundval och genom detsamma antagande skulle personlighet och förmögenhet så lika som möjligt motväga hvarandra, fastställande af ett röstmaximum kunna undvikas samt enhet uti i fråga varande lagstiftning för stad och land införas.»

Detta är också hufvudsystemålet med förslaget. Derföre har jag nu för andra gången framlagt detsamma, och jag hoppas att det i en framtid icke skall röna alldeles samma öde, som nu vid två riksdagar å rad kommit det till del. Emellertid, såsom sagdt, med den utgång frågan fått i Första Kammaren, har jag icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets förslag.

Punkterna 4 och 5:

Blefvo jemväl bifallna.

§ 10.

Herr Talmannen anmälde, att Herr Jan Magnusson återkallat sin i Kammarens senaste sammanträde bordlagda ansökan om ledighet från riksdagsgöromålen.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden, nemligen:

Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1. i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner, rörande landtförsvarets ordnande;

Särskilda Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af väckta förslag angående dels grundskatternas samt rustnings- och roteringsbesvärens afskrifning, dels reglering af nämnda skatter, dels införande af en fastighetsskatt, för den händelse minskning af statsinkomst skulle uppstå genom grundskatternas förändring, dels förändrade bestämmelser i fråga om allmänna bevillingens utgörande, dels ock förändrade grunder för den kommunala beskattningen; och

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 30), angående underdänig skrifvelse rörande anteckningar i kyrkoböckerna om insättningar i lifränte- och kapitalförsäkringsanstalter.

På förslag af Herr vice Talmannen *Wijk*, beslöts, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 10 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.